

УДК 340.12:347

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2021.21.04>

РОЛЬ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК У МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Шевчук Оксана Романівна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового
права юридичного факультету
(Західноукраїнський національний
університет, м. Тернопіль, Україна)

Юркевич Ірина Ігорівна,
старший викладач кафедри
кримінального права та процесу
і правоохоронної діяльності
юридичного факультету
(Західноукраїнський національний
університет, м. Тернопіль, Україна)

Юридична клініка як правова категорія не отримала в Україні належної правової регламентації. У вітчизняній юридичній науці розглядаються окремі аспекти діяльності юридичних клінік, а також можливості їх використання в процесі навчання з підготовки юристів, особливості надання безоплатної правової допомоги студентами, правові аспекти організації та функціонування як бази практики, проблеми кадрового та матеріально-технічного забезпечення. Є різні способи захисту прав та свобод людини і громадянина. Так, наприклад наявний судовий механізм захисту прав та свобод людини і громадянина і позасудовий. Право громадян на судовий захист передбачене у статті 10 Загальної декларації прав людини, згідно з якою воно знайшло своє відображення у частині першій статті 55 Конституції України. Кожному гарантується право на оскарження у суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових та службових осіб. Конституція України гарантує кожному судовий захист його прав у межах конституційного, цивільного, господарського, адміністративного і кримінального судочинства України. Для того щоб звернутися до суду, необхідно скласти позовну чи іншу заяву, передбачену чинним процесуальним законодавством, надати суду відповідні докази та сплатити судовий збір. Позов має відповідати вимогам, встановленим процесуальним законодавством. Підготувати документи для звернення до суду особа може самостійно або ж звернутися за правовою допомогою, у тому числі безоплатною.

Метою зазначеного наукового дослідження є проведення комплексного аналізу ролі юридичних клінік у механізмі захисту прав людини.

Автори доходять **висновку**, що у нашій країні також діють державні органи надання правової допомоги, чим здійснюють захист прав людини. Проте вони надають безкоштовну правову допомогу тільки громадянам, які належать до соціально незахищених верств населення. Це відбувається також за рахунок юридичних клінік у вигляді надання усних та письмових консультацій, підготовки процесуальних документів та представництва інтересів за наявності адвокатського свідоцтва керівника або викладачів структурного підрозділу.

Це дає високий результат, адже допомога в захисті прав громадян – це спосіб підвищення ефективності педагогічного процесу.

Ключові слова: юридичні клініки, захист прав людини, безоплатна правова допомога, міжнародний досвід, соціально незахищені верстви населення.

THE ROLE OF LEGAL CLINICS IN THE MECHANISM OF HUMAN RIGHTS PROTECTION

Shevchuk Oksana Romanivna,
Candidate of Law,
Associate Professor at the Department of
Constitutional, Administrative
and Financial law at the Faculty of Law
(Western Ukrainian National University,
Ternopil, Ukraine)

Yurkevich Irina Ihorivna,
senior lecturer at the Department of
Criminal Law and Procedure and Law
Enforcement of the Faculty of Law
(Western Ukrainian National University,
Ternopil, Ukraine)

Legal clinic as a legal category has not received proper legal regulation in Ukraine. Domestic legal science considers some aspects of legal clinics, as well as the possibility of their use in the training of lawyers, especially the provision of free legal aid to students, legal aspects of organization and functioning as a base of practice, staffing and logistics. There are different ways to protect the rights and freedoms of man and citizen. For example, there is a judicial mechanism for the protection of human and civil rights and freedoms and extrajudicial. The right of citizens to judicial protection is provided for in Article 10 of the Universal Declaration of Human Rights, according to which it is reflected in part one of Article 55 of the Constitution of Ukraine. Everyone is guaranteed the right to appeal in court against decisions, actions or omissions of public authorities, local governments, officials and officials. The Constitution of Ukraine guarantees everyone judicial protection of his rights within the constitutional, civil, commercial, administrative and criminal proceedings of Ukraine. In order to apply to the court, it is necessary to file a claim or other statement provided by the current procedural legislation, provide the court with the relevant evidence and pay the court fee. The claim must meet the requirements established by procedural law. A person may prepare documents for applying to the court independently or apply for legal assistance, including free of charge.

The purpose of this research is to conduct a comprehensive analysis of the role of legal clinics in the mechanism of human rights protection.

The authors conclude that in our country there are also state bodies providing legal assistance, which protects human rights. However, they provide free legal aid only to citizens who belong to socially vulnerable groups. This is also done at the expense of legal clinics in the form of providing oral and written advice, preparation of procedural documents and representation of interests in the presence of a lawyer's certificate of the head or teachers of the structural unit. This gives a high result, because assistance in protecting the rights of citizens is a way to increase the efficiency of the pedagogical process.

Key words: legal clinics, protection of human rights, free legal aid, international experience, socially vulnerable segments of the population.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Актуальним питанням усього існування людства було і буде питання захисту та реалізації прав людини. Важливим чинником, що вказує на демократичність, соціальність, а також на те, що така держава є правовою, є утвердження, забезпечення, реалізація прав людини.

Гарантії дотримання прав людини та їх захисту закріплені як у національних, так і в міжнародних нормативних актах. Частина п'ята статті 55 Конституції України проголошує, що кожному гарантується захист своїх прав, свобод та інтересів від порушень і протиправних посягань будь-якими не забороненими законом засобами. Це явний прояв верховенства права в нашій державі. Важливо, що в такому випадку ми не обмежуємося лише законодавством, а ця норма містить і інші соціальні регулятори, норми моралі, традиції, звичаї тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання такої проблеми і на які спираються автори, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується зазначена стаття. Основна частина наукових робіт, які відіграють важливу роль у формуванні теоретико-методологічної бази дослідження такої проблематики, написана зарубіжними науковцями. Серед найбільш відомих дослідників слід особливо виділити Н.А. Розенфельда, О.В. Isaenkova, А. Karaarslan, F.H. Kasim, N. Karaarslan, O. Ates, S.A. Hosseini.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою зазначеного наукового дослідження є проведення комплексного аналізу ролі юридичних клінік у механізмі захисту прав людини.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Є різні способи захисту прав та свобод людини і громадянина. Так, наприклад, наявний судовий механізм захисту прав та свобод людини і громадянина і позасудовий. Право громадян на судовий захист передбачене у статті 10 Загальної декларації прав людини, згідно з якою воно знайшло своє відображення у частині першій статті 55 Конституції України. Кожному гарантується право на оскарження у суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових та службових осіб. Відповідно до статті 124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. Кожен може звернутися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, звісно, перед тим скориставшись усіма національними засобами юридичного захисту. Судовий захист прав і свобод людини і громадянина необхідно розглядати як вид державного захисту прав і свобод людини і громадянина. І власне, відповідно до частини другої статті 55 Конституції України держава бере на себе такий обов'язок [1].

Конституція України гарантує кожному судовий захист його прав у межах конституційного, цивільного, господарського, адміністративного і кримінального судочинства України. Для того щоб звернутися до суду, необхідно скласти позовну чи іншу заяву, передбачену чинним процесуальним законодавством, надати суду відповідні докази та сплатити судовий збір. Позов має відповідати вимогам, встановленим процесуальним законодавством. Підготувати документи для звернення до суду особа може самостійно або ж звернутися за правовою допомогою, у тому числі безоплатною [1].

Слід відзначити, що норми, які передбачають вирішення спорів, зокрема про поновлення порушеного права, не можуть суперечити принципу рівності всіх перед законом та судом і у зв'язку з цим обмежувати право на судовий захист. Правосуддя

за своєю суттю визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості і забезпечує ефективне поновлення в правах.

Тож суд є пріоритетним, але далеко не єдиним органом захисту прав і свобод людини й громадянина, на що прямо звертається увага в Конституції.

Під другим видом захисту розуміємо розгляд звернень громадян в органах державної влади та органах місцевого самоврядування. Згідно з Конституцією України (стаття 40), кожна людина має право направляти індивідуальні чи письмові звернення або особисто звертатись до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, до посадових та службових осіб. Порядок звернень визначається Законом України «Про звернення громадян».

Цей Закон передбачає, що громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їхніх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їхньої статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення.

Військовослужбовці, працівники органів внутрішніх справ і державної безпеки, а також особи рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України мають право подавати звернення, які не стосуються їхньої службової діяльності.

Особи, які не є громадянами України і законно перебувають на її території, мають таке ж право на подання звернення, як і громадяни України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами.

Під зверненнями громадян слід розуміти викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги.

В основі концепції юридичної допомоги в Україні лежить конституційно-правова аксіома про те, що всі особи, що перебувають на території нашої держави, як такі, що є громадянами України, так і такі, що не мають громадянства, володіють гарантованим на конституційному рівні правом на отримання правової допомоги. Вона сформульована у статті 59 Конституції України таким чином: «Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав». Така аксіома, як ми бачимо, доповнена конституційним положенням про можливість надання державною безоплатною юридичною допомогою.

Виходячи з такої правової парадигми, можна дійти висновку про існування таких положень, що утворюють концепцію правової допомоги в Україні:

1. Право на отримання кваліфікованої юридичної допомоги має не відносний, а абсолютний характер (позаяк не може бути обмежена, скасована або призупинена внаслідок зміни режиму державного управління) і є загальним, тобто належить всім, незважаючи на різні відмінності, наприклад, соціальних, вікових, за ознакою громадянства тощо. Також і майнові відмінності між особами не можуть стати перешкодою для того, щоб володіти цим правом – в іншому випадку концептуальний принцип загальності права на отримання кваліфікованої юридичної допомоги перетворюється на фікцію.

2. Юридична допомога від держави має безоплатний характер. Держава надає громадянам не саму допомогу, а право на отримання цієї допомоги. Справді, гарантувати всім рівну можливість користуватись кваліфікованою правовою допомогою держава не може та й не має, позаяк це пов'язано з досягненням соціальної рівності. Але створення центрів безоплатної правової допомоги та юридичних клінік дає

можливість кожному, хто соціально незахищений, отримати право на захист своїх інтересів [2, с. 456].

Якщо значна частина населення не може, наприклад, скористатися послугами дорогого адвоката (формально маючи на це право), то це несправедливо, і тому слід внести відповідні зміни в концепцію надання правової допомоги [3, с. 13]. Зрештою, як зазначає О. Орлова, така ситуація, коли багато громадян не можуть розраховувати на отримання кваліфікованої допомоги, маючи право на це, суперечить Загальній декларації прав людини, прийнятої і проголошеної резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї від 10 грудня 1948 року, в якій регламентується, що кожна людина має право на соціальний порядок, за якого її права і свободи можуть бути повністю захищені [4, с. 77].

Зрозуміло, можна в порядку заперечення сказаного вказати на те, що в нашій країні «у випадках, передбачених законом, юридична допомога надається безкоштовно». Однак це конституційне положення застосовується тільки до тих осіб, які є об'єктивно дискримінованими – особам з інвалідністю, хворим, безробітним тощо. держава визнає, що такі особи мають соціально незахищений статус і надає як право, так і можливість отримання безоплатної правової допомоги. Але ж далеко не всі громадяни є об'єктивно соціально незахищеними.

З огляду на вищевикладене, ми пропонуємо доповнити концепцію надання правової допомоги, визначивши, що остання поряд з оплатним характером (коли допомога надається, наприклад, адвокатом, на основі укладеного з ним договору) і безоплатним характером, коли вона повністю надається за рахунок держави, може мати і пропорційно безоплатний характер, коли особа, що її отримує, бере участь у витратах на її здійснення тією мірою, в якій це їй дозволяють її доходи.

Це буде означати, як відзначає С. Хоссейні, перехід від формально-правового способу вирішення проблеми надання юридичної допомоги до соціально-правового. Соціально-правовий підхід до вирішення такої проблеми означає, на нашу думку, також і те, що спосіб її дозволу повинен бути не державним, а суспільно-державним. Певні суспільні структури, юридичні та фізичні особи повинні створювати фонди правової допомоги, здатні доповнювати витрати держави, спрямовані на забезпечення гарантованого правового захисту законних інтересів громадян України [4, с. 77].

Поряд з вищезазначеними особливостями наявної концепції правової допомоги в Україні слід звернути увагу і на інші особливості, які пов'язані з положенням про надання безоплатної юридичної допомоги.

По-перше, формулювання статті 59 Конституції України щодо права на юридичну допомогу, оплачувану за рахунок держави, не дозволяє вважати це право конституційним правом, позаяк Конституція не визначає перелік суб'єктів, які можуть цим правом користуватись, вказуючи, що це буде визначати закон.

По-друге, у разі такого підходу безоплатна юридична допомога надається тільки на підставі формального віднесення суб'єкта до тієї категорії осіб, яка передбачена законом, а не на підставі того, що він справді потребує підтримки з боку держави (через, наприклад, складні життєві обставини). Порівняно висока витратність надання юридичної допомоги для держави виправдовує такий підхід, незважаючи на його явну недосконалість.

Вищезазначені особливості концепції надання юридичної допомоги породжують певний стандарт такого виду юридичної діяльності в нашій державі.

Стандарт надання юридичної допомоги в деяких зарубіжних країнах

Законодавство деяких зарубіжних країн передбачає і інший порівняно з розглянутим вище національним підхід (стандарт) у наданні безоплатної правової

допомоги. Звернемося, наприклад, до Конституції Іспанії. Стаття 119 Конституції Іспанії сформульована таким чином: «Правосуддя здійснюється безкоштовно у випадках, передбачених законом, а також у будь-якому випадку, коли особи, які беруть участь у судовому розгляді, засвідчать, що не мають достатніх коштів для захисту своїх прав та інтересів». Таким чином, підхід, який розділяє іспанський законодавець, полягає в тому, що безкоштовність правосуддя повинна бути забезпечена не тільки у випадках, передбачених законом, а й у тих випадках, коли особи, які беруть участь у судовому розгляді, пред'являть докази, що не мають можливості оплатити здійснення правосуддя.

Це важливе правове становище, адже воно означає конституційну гарантію надання безоплатної юридичної допомоги не тільки малозабезпеченим громадянам, об'єктивно дискримінованим чи соціально незахищеним особам, а й громадянам з порівняно високим рівнем доходу, якщо вони цього справді потребують.

Найбільшою мірою цей підхід реалізований, на наш погляд, у Фінляндії. Ще в 1973 р. у цій країні були прийняті Закон про державну юридичну допомогу та Закон про безоплатне судочинство, які закріпили обов'язок надання правової допомоги для малозабезпечених верств населення за муніципалітетами. У 1998 року обов'язок зі створення системи юридичної допомоги був покладений на Міністерство юстиції Фінляндії. Нарешті, в 2002 році була проведена чергова реформа системи правової допомоги, в результаті якої:

- право на юридичну допомогу, оплачувану за рахунок держави, отримали не тільки незаможні громадяни, а й громадяни із середнім рівнем доходу;
- така допомога громадянам перестала бути пов'язана рамками їхнього місця проживання, позаяк вона стала надаватися в будь-якому з шести судових округів Фінляндії, які тепер отримали значення округів юридичної допомоги.

Кожен з цих великих округів являє собою область, яка ділиться на 5–7 підлеглих округів, очолюваних державним бюро юридичної допомоги. До складу бюро входять головний державний юридичний помічник, юридичні помічники та інший персонал. Державні юридичні помічники є державними службовцями. Призначає на посаду державних юридичних помічників Міністерство юстиції Фінляндії. З числа головних державних юридичних помічників, які очолюють місцеві бюро, вибирається строком на 5 років Директор служби юридичної допомоги, який керує всім округом. Натепер у країні діє 65 Бюро, в яких працюють 220 юридичних помічників. З урахуванням розгорнутих у малонаселених і віддалених районах філій місцевих бюро та пунктів прийому громадян Фінляндії створений ресурс юридичних кадрів, що дозволяє охопити системою надання юридичної допомоги близько 75% сімей Фінляндії.

Державна юридична допомога в Фінляндії включає у себе:

- повну або часткову оплату послуг юридичного помічника;
- оплату послуг з усного або письмового перекладу, які необхідні для розгляду справи;
- відсутність платежів за видачу судових рішень та документів інших офіційних інстанцій, які необхідні для ведення справи.

Крім того, за державний коштом оплачується компенсація свідкові, який запрошений одержувачем юридичної допомоги, а також інші витрати, пов'язані з наданням доказів, якщо вони необхідні для розгляду справи.

Рішення про надання державної юридичної допомоги приймається державними бюро юридичної допомоги. У разі незгоди заявника з рішенням бюро він може оскаржити його у суді.

Більшість справ, за якими в бюро надається правова допомога, стосуються цивільних або адміністративних правовідносин. В основному, це питання, що виникають під час розлучень, поділу майна, виплати аліментів, виконання шлюбних контрактів, складання заповітів, опису і розподілу спадщини, укладення та виконання договорів купівлі-продажу і трудових договорів, призначення і виплати допомог і компенсацій. Бюро також надає допомогу у кримінальних справах, що становить до 25 відсотків від загальної кількості допомоги, що надається.

Юридичну допомогу не оплачують особи, чий дохід не перевищує 500 євро на місяць. Якщо дохід становить більше 500, але менше 650 євро для самотньої людини або менше 550 євро на кожного з подружжя, вноситься одноразовий платіж у розмірі 35 євро. Далі залежно від доходу громадяни сплачують частину від вартості наданої юридичної допомоги таким способом. Частина вартості, яка оплачується, становить: 20% для одиноких громадян, які мають дохід 850 євро на місяць і для подружжя, що мають дохід 650 євро на кожного; 30% для одиноких громадян, які мають дохід 1 000 євро на місяць і для подружжя, що мають дохід 800 євро на кожного; 40% для одиноких громадян, які мають дохід 1200 євро на місяць і для подружжя, що мають дохід 1000 євро на кожного; 55% для одиноких громадян, які мають дохід 1300 євро на місяць і для подружжя, що мають дохід 1100 євро на кожного; 75% для одиноких громадян, що мають дохід 1400 євро на місяць і для подружжя, що мають дохід 1200 євро на кожного [6, с. 39].

Якщо сума реальних грошових коштів заявника має частку понад 1400 євро у одинокій людині, а у подружжя 1200 євро на кожного, державна юридична допомога не надається.

Слід підкреслити, що державні юридичні помічники є державними службовцями і отримують заробітну плату. Призначає на посаду державних юридичних помічників Міністерство юстиції Фінляндії. У разі відкриття вакантних місць конкурс на посаду державного юридичного помічника становить від 10 до 30 осіб на місце [7].

Таким чином, правові основи надання юридичної допомоги в Фінляндії забезпечують нині той самий пропорційно безоплатний характер, про який йшлося вище. У цій країні юридична допомога у всіх її формах – оплатній, пропорційно-оплатній і безоплатній – здійснюється державними юридичними помічниками.

Поряд з такою моделлю надання правової допомоги необхідно звернути увагу і на китайську модель надання правової допомоги населенню. Особливості цієї моделі полягають у такому:

- правова допомога в КНР (як і у Фінляндії) надається тим особам, які обґрунтовано звернулися з таким проханням і мають доказ того, що потребують правової допомоги для захисту своїх законних прав та інтересів, позаяк з економічних причин не в змозі оплатити;

- поряд із судами і адвокатами в Китаї правова підтримка населення здійснюється і співробітниками системи Міністерства юстиції. Такі співробітники зазвичай надають нескладну правову допомогу, пов'язану з юридичними порадами, зі складанням документів, зі звичайними непроцесуальними питаннями. У повітах і районах створюються центри правової допомоги відповідних адміністративних одиниць, які здійснюють безпосередньо роботу з правової підтримки. На провінційному рівні сформовані вищі Центри правової підтримки, які здійснюють керівництво та координацію роботи центрів правової допомоги у підвідомчих їм нижчестоящих адміністративних одиницях. Центр правової допомоги при Міністерстві юстиції (створений у 1997 р.) здійснює єдине керівництво або частково покриває вартість наданих правових послуг.

Правова підтримка таких громадян багато у чому покладена на судочинство та адвокатуру. Відповідно до положень Закону КНР «Про судочинство» 1995 р. низові народні суди (народні суди повітів, автономних повітів, міст, районів, підлеглих місту) делегують окремі повноваження створюваним ними народним трибуналам. У числі таких повноважень – перегляд листів населення, ведення прийому громадян. У своїй діяльності він спирається на Фонд правової допомоги. Фонд правової допомоги КНР акумулює грошові кошти з таких джерел, як пожертвування і дотації, що надходять від підприємств, комерційних суб'єктів і приватних осіб. З метою отримання прибутку Фонд використовує покупку облігацій, акцій підприємств і цінних паперів. Таким чином, у Китаї застосовується (нехай і певною мірою) суспільно-державний спосіб надання юридичної допомоги населенню, за якого, як уже нами зазначалося, використовуються можливості не тільки держави, але і громадянського суспільства.

Висновки. У нашій країні також діють державні органи надання правової допомоги, чим здійснюють захист прав людини. Проте вони надають безкоштовну правову допомогу тільки громадянам, які належать до соціально незахищених верств населення. Це відбувається також за рахунок юридичних клінік у вигляді надання усних та письмових консультацій, підготовки процесуальних документів та представництва інтересів за наявності адвокатського свідоцтва керівника або викладачів структурного підрозділу.

Це дає високий результат, адже допомога в захисті прав громадян – це спосіб підвищення ефективності педагогічного процесу.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 9.10.2021).
2. Розенфельд Н.А. Підвищення ефективності проходження виробничої практики студентами юридичних факультетів ВНЗ за рахунок організації проведення практики на базі юридичних клінік. *Університетські наукові записки*. Хмельницький університет управління та права. 2007. № 2 (22). С. 456–460.
3. Пашковський М.І. Юридична клініка Національного університету «Одеська юридична академія»: минуле, сучасне та майбутнє. Матеріали Всеукраїнського круглого столу з представниками юридичних клінік «Юридичні клініки в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Одеса, 28 жовтня 2011 р.) / за заг. ред. акад. С.В. Ківалова. Одеса, 2011. С. 13–16.
4. Orlova O. Legal clinics at current stage of society development. *Fundamental and Applied Researches in Practice of Leading Scientific Schools*, 2020. No. 38(2), pp. 77–80. URL: <https://farplss.org/index.php/journal/article/view/688>
5. Hosseini S.A. Complexity Faced by Legal Clinics in Afghanistan: Addressing the Challenges. *Asian Journal of Legal Education*. 2020. No. 7(2). Pp. 164–177. DOI: 10.1177/2322005820919256
6. Isaenkova O.V. “The Main Objective of the Legal Clinic: Protecting the Rights of the Poor or Skills of Students?” *Bulletin of Civil Procedure*, 2020, Vol. 10(1), pp. 39–50. DOI: Advances in Economics, Business and Management Research, volume 164 402 10.24031/2226-0781-2020-10-1-39-50.
7. Karaarslan A., Kasim F.B.H., Karaarslan N., Ates O. A study on legal and medical dimensions of radiation exposure in neurosurgery clinics in Turkish practice. *Surg Neurol Int*. 2020. No. 11. P. 397. Published 2020 Nov. 18. DOI: 10.25259/SNI_703_2020.